

Mars 2012

SNS ANALYS

nr 2

När facket försvagas

FACKFÖRENINGSRÖRELSEN har haft stor betydelse för den politiska utvecklingen i Sverige. En orsak har varit den höga fackliga organisationsgraden. Resultatet har blivit ett stort inflytande på politiken, samtidigt som ett ansvarsfullt agerande varit regel. Organisationsgraden har dock minskat kraftigt – från 84 procent 1994 till 68 procent 2010. Nivån är ändå hög i ett internationellt perspektiv. I länder med betydligt lägre organisationsgrad har öppna konfrontationer mellan fackföreningsrörelsen och staten varit vanliga. Denna översikt analyserar vad som skulle kunna ske i Sverige om organisationsgraden fortsätter att minska. Vad kan andra länders erfarenheter säga oss?

SAMVERKAN mellan LO och det socialdemokratiska partiet är en viktig förklaring till socialdemokratiens politiska dominans under större delen av 1900-talet. Fackföreningarnas styrka har också direkt bidragit till Sveriges låga grad av inkomstjämlighet. Fackföreningarna var dessutom direkt aktiva i det politiska beslutsfattandet genom deltagande i bland annat statliga utredningar och som ledamöter av styrelser för offentliga myndigheter.

DECENNIERNA fram till 1970-talet utmärktes av ökad generositet i socialförsäkringarna och ökat offentligt serviceutbud. Därefter har det mer handlat om behovet av nedskärningar och reformer. Det har medfört en ökad risk för öppna politiska konfrontationer mellan fackföreningsrörelsen och staten.

FORTSATT minskad facklig organisationsgrad kommer troligen att leda till att tyngdpunkten i partipolitiken förskjuts högerut, till ett mer konfliktfyllt förhållande mellan fack och stat och till växande motsättningar mellan insiders och outsiders på arbetsmarknaden.

FÖRFATTARE Johannes Lindvall är docent i statsvetenskap vid Lunds universitet. E-post: johannes.lindvall@svet.lu.se

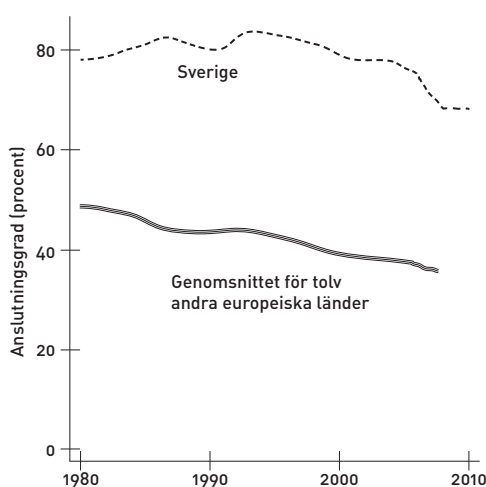

SNS ANALYS En stor del av den forskning som bedrivs är vid sin publicering anpassad för vetenskapliga tidskrifter. Artiklarna är ofta teoretiska och inomvetenskapligt specialiserade. Det finns emellertid mycket forskning, framför allt empirisk och policyrelevant sådan, som är intressant för en bredare krets. Målet med SNS Analys är att göra denna forskning tillgänglig för beslutsfattare i politik, näringsliv och offentlig förvaltning och bidra till att forskningen når ut i media. Finansiellt bidrag har erhållits från Jan Wallanders och Tom Hedelius Stiftelse.

Under perioden mellan nittiotalskrisen och den djupa ekonomiska nedgången 2008–2009 minskade den andel av de svenska löntagarna som är medlemmar i fackföreningar från närmare 85 till omkring 70 procent. Så låg har den fackliga organisationsgraden inte varit på fyrtio år. Sverige tillhör alltjämt de länder i världen där fackföreningarna är som starkast – organisationsgraden är ännu dubbelt så hög som genomsnittet för andra västeuropeiska stater (figur 1) – men de senaste årens minskning har varit så stor, och så snabb, att det finns anledning att fundera över vilka konsekvenserna skulle bli om den fortsatte.

De senaste årens minskning har varit så stor, och så snabb, att det finns anledning att fundera över vilka konsekvenserna skulle bli om den fortsatte.

Figur 1: De svenska fackföreningarnas organisationsgrad i internationell jämförelse 1980–2008.

Kommentarer: Den streckade linjen beskriver medelvärdet för de tolv andra europeiska länder som har varit demokratier sedan 1945 och som har mer än en miljon invånare. OECD har 68 procent för Sverige för åren 2008–2010. Kjellberg (2011a), som beräknar organisationsgraden annorlunda, har 71 procent för samma period. Efter medlemsraset 2007–2008 tycks minskningen alltså ha avstannat, vilket hänger samman med recessionen 2008–2009. De senaste årens nedgång beror med stor sannolikhet på de förändringar i A-kassan som genomfördes med början den 1 januari 2007 (Kjellberg 2011b).

Källa: OECD.

Min analys bygger på antagandet att andra länders erfarenheter kan säga någonting om vad som skulle ske i Sverige om den fackliga organisationsgraden närmade sig 50–60 procent av löntagarna, vilket är en nivå där länder som Belgien, Irland, Italien, Norge, Storbritannien och Österrike har befunnit sig vid åtminstone något tillfälle under de senaste tre decennierna (OECD:s mest aktuella data för Västeuropa, från 2008, återges i tabell 1).

I denna skrift drar jag några slutsatser om vad en sådan utveckling skulle få för politiska

Sverige	68
Danmark	68
Finland	68
Norge	53
Belgien	52
Italien	33
Irland	32
Österrike	29
Storbritannien	27
Nederländerna	19
Tyskland	19
Schweiz	18
Frankrike	8

Tabell 1: Facklig organisationsgrad i Västeuropa 2008 i procent av löntagarna.

Källa: OECD.

konsekvenser. Den fackliga organisationsgraden har förstås också effekter på ekonomiska variabler, såsom sysselsättningen och inkomstfördelningen, men den fråga jag vill försöka besvara här är hur en fortsatt nedgång i organisationsgraden skulle påverka samspelet mellan staten, de politiska partierna och de stora intresseorganisationerna.

Fackets politiska betydelse

Fackföreningsrörelsens styrka har haft stor betydelse för den politiska utvecklingen i Sverige under de senaste etthundra åren.

För det första har Landsorganisationen, LO, den största fackliga organisationen i Sverige, haft nära förbindelser med Socialdemokraterna alltsedan den bildades i slutet av 1800-talet. Denna samverkan mellan LO och det socialdemokratiska partiet är en viktig förklaring till socialdemokratiens politiska dominans under större delen av 1900-talet. Dessutom har fackföreningarnas styrka haft direkta ekonomiska och sociala effekter som den politiska vänstern har välkomnat. Framför allt gäller det Sveriges låga grad av inkomst- ojämlighet.

För det andra har fackföreningarna – och de likaledes starka arbetsgivar- och näringslivsorganisationerna – haft en central position inom det politiska systemet. Sverige hade från 1930-talet till 1990-talet korporatistiska institutioner som byggde på att de stora intresse-

organisationerna deltog mycket aktivt i det politiska beslutsfattandet (genom statliga utredningar, remissväsendet och informella kontakter med partierna, regeringen och riksdagen) och i det praktiska genomförandet av politiska beslut (genom partsrepresentationen i styrelserna för offentliga myndigheter). Trots att fackföreningarnas formella makt har avtagit sedan början av 1990-talet utövar de ännu ett betydande informellt inflytande, vilket har medfört att några öppna konfrontationer mellan fackföreningsrörelsen och staten knappast har förekommit.¹

För det tredje är den svenska fackföreningsrörelsen inte bara stark utan också bred. Organisationsgraden varierar inte lika mycket mellan olika yrkesgrupper som i många andra rika länder, där det inom vissa branscher och sektorer knappast finns någon facklig närvaro alls. Fackföreningsrörelsens bredd har bidragit till att mildra motsättningarna mellan ”insiders” och ”outsiders” på arbetsmarknaden, även om sådana motsättningar förekommer också här. Teoretisk och empirisk forskning tyder också på att den höga anslutningsgraden har haft gynnsamma ekonomiska och politiska effekter som hänger samman med att fackföreningarna tvingas att agera mer ansvarsfullt om de representerar en stor andel av befolkningen. Utrymmet för att försvara snäva partsintressen blir mindre.²

Facket och Socialdemokraterna

Fram till alldeles nyligen hade Sverige inte bara västvärldens starkaste fackföreningsrörelse utan också västvärldens starkaste socialdemokratiska parti.

Det råder inga tvivel om att samarbetet med LO har gynnat Socialdemokraterna historiskt sett. LO och dess medlemsförbund har givit direkt ekonomiskt stöd till Socialdemokraterna och låtit sina ombudsmän och förtroendevalda delta i valrörelserna (fram till 1980-talet anslöts

många LO-medlemmar till och med automatiskt till det socialdemokratiska partiet). Men det är inte allt. Den höga fackliga organisationsgraden har också haft indirekta politiska effekter som har gynnat Socialdemokraterna. Fackföreningarnas närmast unika förmåga att mobilisera väljare med små inkomster är en betydelsefull förklaring till att socialdemokratiska partier är mer framgångsrika i vissa länder än i andra, eftersom valdeltagandet tenderar att vara förhållandevis högt i låglönegrupperna i länder med starka fackföreningar, vilket underlättar för vänsterpartier som vill föra en politik som bygger på inkomstutjämning.³ När facket försvagas förskjuts den politiska tyngdpunkten därigenom åt höger.

En fortsatt försvagning av fackföreningsrörelsen kommer därför antingen att leda till en bestående minskning av stödet för Socialdemokraterna eller att tvinga Socialdemokraterna till en grundläggande omprövning av sitt politiska program (såsom i Storbritannien, där Tony Blairs New Labour lade om stora delar av sin politik för att kunna vinna det brittiska valet 1997 sedan den fackliga organisationsgraden minskat från 50 till 30 procent under Margaret Thatchers och John Majors arton regeringsår).

Socialdemokraternas stora väljarförluster i riksdagsvalen 1998, 2006 och 2010 var av allt att döma ett resultat av att det har blivit allt svårare för dem att hålla samman den allians av arbetar- och medelklassväljare som traditionellt har röstat på dem. Det beror i sin tur på att den svenska arbetsmarknaden har blivit mer heterogen sedan nittiotalskrisen och på att förhållandevis fler väljare nu står helt utanför arbetsmarknaden.⁴ Socialdemokraterna och LO ställs därmed inför ett vägval, där huvudalternativen är att skiljas åt, såsom i Danmark, eller att förändra formerna för samarbetet, såsom i Norge. Vilket alternativ de än väljer kommer det att få stora konsekvenser för svensk politik framöver.

Socialdemokraterna och LO ställs därmed inför ett vägval, där huvudalternativen är att skiljas åt, såsom i Danmark, eller att förändra formerna för samarbetet, såsom i Norge.

1. Angående korporatismens tillbakagång i Sverige, se Hermansson m.fl. (1999), Rothstein och Bergström (1999), Johansson (2000), Lindvall och Sebring (2005), Anthonsen, Lindvall och Schmidt-Hansen (2011) och Öberg m.fl. (2011).
2. Se Calmfors och Driffill (1988) och Olson (1990).

3. Pontusson och Rueda (2010) analyserar sambandet mellan facklig organisering, valdeltagande, stöd för socialdemokratiska partier och inkomstjämlighet i de rika industriländerna. För en klassisk studie av arbetarklassens politiska mobilisering, se Korpi (1983).

4. Se Lindvall och Rueda (2012), där det politiska beteendet hos insiders och outsiders i Sverige analyseras.

Facket och staten

En fortsatt försvagning av fackföreningsrörelsen kommer med stor sannolikhet också att resultera i ett mer konfliktfyllt förhållande mellan de fackliga organisationerna och staten.

Under 1950-, 1960- och 1970-talen ökade socialförsäkringarnas generositet och det offentliga serviceutbudets omfattning i de rika industriländerna. Under 1970-talet infördes i många länder därtill nya arbetsmarknadsregleringar som ökade fackföreningarnas ekonomiska och politiska makt, inte minst i Sverige. Den politiska utvecklingen gick kort sagt åt ett håll som fackföreningsrörelsen hade anledning att välkomna.

Därefter inträffade ett politiskt trendbrott. Under de tre senaste årtiondena har den politiska debatten i de västeuropeiska länderna handlat mer om behovet av nedskärningar och reformer än om behovet av ökade utgifter och expansion, också i de länder som i likhet med Sverige i huvudsak har styrts av socialdemokratiska regeringar. Det finns flera olika teorier om vad detta trendbrott berodde på – såsom tilltagande skattetrötthet, tjänstesektorns växande betydelse, ideologiska förskjutningar, ekonomisk internationalisering – men det råder ingen tvekan om att det har medfört en ökad risk för öppna politiska konfrontationer mellan fackföreningsrörelsen och staten.

I många av de kontinentaleuropeiska länderna har denna risk blivit verklighet, så tillvida att fackföreningarna vid flera tillfällen har mobiliserat sina medlemmar och sympatisörer i omfattande proteströrelser mot sittande regeringar och deras politik. Sedan den nuvarande ekonomiska världskrisen inleddes 2008 har sådana proteströrelser framför allt uppstått i de hårdast drabbade länderna – såsom Grekland, Italien och Spanien – men faktum är att flertalet västeuropeiska länder har gjort liknande erfarenheter under 1980-, 1990- och 2000-talen. Sverige är ett av få undantag.

Ett konkret uttryck för det allt mer konfliktfyllda förhållandet mellan fackföreningarna och regeringarna i de europeiska staterna är att politiska strejker – det vill säga strejker riktade mot den sittande regeringens politik – har före-

kommit i flera europeiska länder sedan början av 1980-talet.⁵ Tabell 2 anger under hur många år, mellan 1980 och 2009, som det har förekommit politiska strejker i de länder som finns med i tabell 1. Jag räknar här endast de politiska strejker som riktas mot den rådande ekonomiska politiken, socialpolitiken eller arbetsmarknadspolitiken, eftersom dessa politikområden har uppenbar betydelse och relevans för fackföreningarna och deras medlemmar.

Italien	11
Frankrike	6
Belgien	3
Norge	2
Nederländerna	1
Österrike	1
Danmark	0
Finland	0
Irland	0
Schweiz	0
Storbritannien	0
Sverige	0
Tyskland	0

Tabell 2: År med politiska strejker i Västeuropa 1980–2009. Kommentar: Tabellen bygger på en analys av samtliga nummer av *European Industrial Relations Review* mellan 1980 och 2006 och på data från *European Industrial Relations Observatory*.

Källa: Lindvall (2011a).

Med undantag för Frankrike, som jag skall återkomma till senare, kännetecknas de länder där politiska strejker har varit särskilt vanliga av att fackföreningarnas organisationsgrad är förhållandevis hög, men inte så hög som i Danmark, Finland och Sverige. Jag har i ett annat sammanhang visat att sannolikheten för politiska strejker är som störst när organisationsgraden är omkring 35–40 procent av löntagarna (den närmar sig noll när organisationsgraden är lägre än 10 och högre än 70 procent).⁶ Till stöd för den idén kan också anföras att den fackliga anslutningsgraden i det land i Europa där politiska strejker har varit allra vanligast, Grekland, var i genomsnitt 32 procent under perioden 1980–2009.

5. Detta fenomen uppmärksammades först av den brittiske forskaren John Kelly. Se t.ex. Kelly, Hamann och Johnston (2011).

6. Se Lindvall (2011a).

Under de tre senaste årtiondena har den politiska debatten i de västeuropeiska länderna handlat mer om behovet av nedskärningar och reformer än om behovet av ökade utgifter och expansion.

Mönstret förklaras troligen av att de politiska beslutsfattarna i länder där den fackliga organisationsgraden är hög oftare tar hänsyn till fackföreningarnas önskemål och krav innan de lägger fram kontroversiella politiska förslag – och av att fackföreningarna i dessa länder är tillräckligt starka för att kunna fungera som långsiktiga förhandlingspartners i förhållande till regeringen. När fackföreningarna är starka nog för att anordna strejker och andra slags protester men svagare än i Danmark, Finland och Sverige är det större risk att antingen politikererna eller fackföreningarna gör bedömningen att en omedelbar, direkt konfrontation är att föredra framför förhandlingar och kompromisser.

Ett land där fackföreningarna är starka nog för att organisera verkningfulla protester men saknar den organisatoriska styrka som krävs för att kunna fungera som förhandlingspartners i förhållande till regeringen är Frankrike. Frankrike är också ett land där politiska strejker och andra slags protester i fackföreningarnas regi har varit vanliga under 1990- och 2000-talen.

De största strejkerna och protesterna i Frankrike har föranletts av reforminitiativ på pensionsområdet. De tre stora pensionsreformer som initierades 1995, 2003 och 2007 resulterade alla i omfattande protester. En reform (vilken lades fram av premiärminister Alain Juppé under senhösten 1995) drogs tillbaka helt. De partiella reformerna av den offentliga sektorns pensionsordningar 2003 och 2007 genomfördes däremot, men endast sedan de politiska beslutsfattarna hade tillgodosett vissa av fackföreningarnas krav.

Det franska fallet är ett tydligt exempel på hur svårt det är att undvika konfrontationer mellan fackföreningarna och staten när fackföreningarna är kapabla att genomföra protester men inte starka nog för att kunna fungera som förhandlingspartners. Strejkerna och demonstrationerna 1995 och den uppsplitande konflikten om arbetsrätten under våren 2006 var svåra att stoppa eftersom fackföreningarna mistänkte att regeringens förhandlingsutspel bara syftade till att köpa tid. Pensionsreformerna 2003 och 2007 krävde ett långsiktigt reformarbete från regeringens sida för att skapa förtro-

ende för de politiska beslutsfattarnas kompromissvillighet.⁷

Politiska strejker är inte enbart ett syd-europeiskt fenomen. Som tabell 2 visar har politiska strejker också förekommit i länder såsom Belgien, Nederländerna och Österrike, vilka liknar Sverige genom att de har korporatistiska traditioner och under lång tid har präglats av förhållandevis fredliga arbetsmarknadsrelationer. Också i Tyskland, där politiska strejker är förbjudna alltsedan ett beslut i författningsdomstolen i början av 1950-talet, har kontroversiella reforminitiativ såsom den stora arbetsmarknadsreformen i början av 2000-talet (den så kallade *Hartz IV-reformen*) resulterat i betydande fackföreningsledda proteströrelser.

I Sverige har emellertid både socialdemokratiska och borgerliga regeringar kunnat genomföra stora politiska reformer utan att de fackliga organisationerna har inlett strejker eller andra protestaktioner. Att döma av internationella erfarenheter ökar risken för sådana politiska konfrontationer när facket försvagas.

En smalare fackföreningsrörelse

Den minskning av fackföreningarnas organisationsgrad som har skett i Sverige sedan mitten av 1990-talet har slagit olika hårt mot olika fackförbund. Organisationsgraden bland privatanställda arbetare har minskat snabbare än organisationsgraden bland tjänstemännen och allra störst har nedgången varit i privata tjänstenärningar såsom handel, hotell och restaurang – branscher där organisationsgraden redan tidigare var förhållandevis låg.⁸

I de flesta länder finns stora skillnader mellan organisationsgraden i olika branscher och sektorer. För det första är fackföreningarnas organisationsgrad i allmänhet högre i den offentliga sektorn än i den privata. Frankrike och USA är två länder där denna skillnad är särskilt påtaglig. För det andra tenderar organisationsgraden att vara särskilt låg bland arbetare i privata tjänstebanscher. Tyskland är ett land

Organisationsgraden bland privatanställda arbetare har minskat snabbare än organisationsgraden bland tjänstemän.

7. Det franska fallet beskrivs mer utförligt i Lindvall (2011b).

8. Kjellberg (2011a, s. 6, 11, 15).

där de tongivande fackföreningarna företrädesvis representerar industriarbetare. I båda dessa avseenden passar Sverige in i det internationella mönstret. Men skillnaderna i organisationsgrad är alltså betydligt mindre.

Om organisationsgraden blir betydligt högre i vissa branscher och sektorer än i andra har de icke-fackanslutna grupperna sämre möjligheter att göra sina röster hörda, vilket bidrar till en utveckling som kan kallas ”dualisering”.⁹ Med dualisering menas här en växande åtskillnad mellan å ena sidan löntagare med trygga anställningar och goda anställningsvillkor (insiders) och å den andra arbetslösa och löntagare med otrygga anställningar och mindre gynnsamma anställningsvillkor (outsiders). Tyskland är ett exempel på ett land där skillnaderna mellan olika grupper på arbetsmarknaden ökar. Fackföreningarna i industrisektorn har försäkrat sig om att industriarbetarna får behålla den anställningstrygghet och de sociala rättigheter som de hittills har åtnjutit inom ramen för den tyska ”sociala marknadsekonomin” medan arbetarna i de expansiva privata tjänstenäringarna, med deras svaga fackföreningar, tenderar att ha mer otrygga, tidsbegränsade anställningar och att åtnjuta färre förmåner.

Den svenska välfärdsstaten och den svenska arbetsmarknadspolitikerna har traditionellt sett kännetecknats av generella lösningar, såtillvida att alla medborgare åtminstone i princip har åtnjutit samma rättigheter (även om socialförsäkringarna förstås är inkomstrelaterade). Sverige har till exempel ett enhetligt pensionssystem, till skillnad från många kontinental- och sydeuropeiska länder, där olika yrkesgrupper har sina egna pensionssystem, vilka i viktiga avseenden skiljer sig åt sinsemellan.¹⁰ När facket försvagas och skillnaderna i facklig organisationsgrad i olika branscher och sektorer tilltar ökar samtidigt sannolikheten för att de generella lösningarna minskar i betydelse till

förmån för särskilda lösningar för de grupper som kan hävda sig politiskt genom facklig organisering och mobilisering.

När facket försvagas

Av andra länders erfarenheter att döma kan vi således vänta oss flera olika effekter om den fackliga organisationsgraden i Sverige skulle fortsätta att minska. Teoretisk och empirisk forskning om samspelet mellan staten, de politiska partierna och de stora intresseorganisationerna i de rika industriländerna gör troligt att en sådan utveckling skulle leda till att tyngdpunkten i partipolitiken förskjuts högerut (eftersom låginkomstgruppernas politiska betydelse minskar), till ett mer konfliktfyllt förhållande mellan fackföreningsrörelsen och staten och till växande motsättningar mellan insiders och outsiders på arbetsmarknaden.

De politiska partierna försätts därmed i en besvärlig beslutssituation.

För Socialdemokraterna är den stora frågan om det nära samarbetet med LO har fått så stora politiska kostnader att det vore bättre för båda parter om de gick skilda vägar eller om det går att finna nya och mer ändamålsenliga former för samarbetet.

De borgerliga partierna står inför ett annat slags dilemma, för de har goda skäl att välkomna den första effekten av den sjunkande fackliga organisationsgraden (en försvagning av Socialdemokraterna) men inte de två andra (tilltagande konflikter mellan fackföreningsrörelsen och staten och växande motsättningar mellan insiders och outsiders på arbetsmarknaden). Med tanke på att de svenska fackföreningarna ännu är jämförelsevis starka är det svårt att föreställa sig att de någonsin skulle kunna bli lika svaga som fackföreningarna i USA eller Storbritannien. Om facket försvagas ytterligare kommer Sverige istället att bli mer likt de kontinentaleuropeiska länderna, med deras konfliktfyllda relationer mellan fackföreningsrörelsen och staten och deras tilltagande insider-outsider-problematik.

Hur fackföreningsrörelsen och de politiska partierna hanterar dessa avvägningar kommer att få stor betydelse för svensk politik framöver.

För Socialdemokraterna är den stora frågan om det nära samarbetet med LO har fått så stora politiska kostnader att det vore bättre för båda parter om de gick skilda vägar eller om det går att finna nya och mer ändamålsenliga former för samarbetet.

9. För en analys av dualiseringsprocesserna i de europeiska välfärdsstaterna, se Emmenegger m.fl. (2012).

10. Lägg dock märke till att tjänstepensionerna, vilka baseras på avtal mellan arbetsgivarorganisationerna och fackföreningarna och således varierar mellan olika yrkesgrupper, håller på att bli en allt viktigare del av det svenska pensionssystemet (angående det svenska tjänstepensionssystemet, se Møller och Nielsen 2011).

Denna skrift bygger på pågående forskning om politiska protester i de rika industri-länderna. Jag är tacksam för de goda råd jag har fått av Carl Dahlström, Anders Kjellberg, Olof Petersson, Stefan Sandström och Anders Vredin.

Referenser

Anthonsen, Mette, Johannes Lindvall och Ulrich Schmidt-Hansen (2011), "Social Democrats, Unions, and Corporatism: Denmark and Sweden Compared", *Party Politics* 17(1), 118–134.

Calmfors, Lars och John Driffill (1988), "Bargaining Structure, Corporatism and Macroeconomic Performance", *Economic Policy* 3(6), 13–61.

Emmenegger, Patrick, Silja Häusermann, Bruno Palier och Martin Seeleib-Kaiser, red. (2012), *The Age of Dualization* (Oxford: Oxford University Press).

Hermansson, Jörgen, Anna Lund, Torsten Svensson och PerOla Öberg (1999), *Avkorporatisering och lobbyism*, SOU 1999:121 (Stockholm: Fritzes).

Johansson, Joakim (2000), *SAF och den svenska modellen* (doktorsavhandling, Uppsala universitet).

Kelly, John, Kerstin Hamann och Alison Johnston (2011), "Unions Against Governments", Working paper 2011/261, Instituto Juan March de Estudios e Investigaciones.

Kjellberg, Anders (2011a), "Kollektivavtalens täckningsgrad samt organisationsgraden hos arbetsgivarförbund och fackförbund", *Studies in Social Policy, Industrial Relations, Working Life and Mobility Research Reports* 2010:1, Sociologiska institutionen, Lunds universitet.

Kjellberg, Anders (2011b), "Vilka 'hoppade av' a-kassan eller avstod från att gå med? En studie av a-kassornas medlemsras", *Studies in Social Policy, Industrial Relations, Working Life and Mobility Research Reports* 2010:3, Sociologiska institutionen, Lunds universitet.

Korpi, Walter (1983), *The Democratic Class Struggle* (London: Routledge and Kegan Paul).

Lindvall, Johannes (2011a), "Union Density and Political Strikes", opublicerat manuskript, Lunds universitet.

Lindvall, Johannes (2011b), "The Political Foundations of Trust and Distrust: Reforms and Protests in France", *West European Politics* 34(2), 296–316.

Lindvall, Johannes och David Rueda (2012), "Insider-Outsider Politics", i Emmenegger m.fl., red. (2012).

Lindvall, Johannes och Joakim Sebring (2005), "Policy Reform and the Decline of Swedish Corporatism", *West European Politics* 28(5), 1057–1074.

Møller, Michael och Niels Christian Nielsen (2011), *Framtidens tjänstepensioner* (Stockholm: SNS Förlag).

Olson, Mancur (1990), *How Bright Are the Northern Lights?* (Lunds universitet: Institute of Economic Research).

Pontusson, Jonas och David Rueda (2010), "The Politics of Inequality: Voter Mobilization and Left Parties in Advanced Industrial States", *Comparative Political Studies* 43(6), 675–705.

Rothstein, Bo och Jonas Bergström (1999), *Korporatismens fall och den svenska modellens kris* (Stockholm: SNS Förlag).

Öberg, PerOla, Torsten Svensson, Peter Munk Christiansen, Asbjørn Sonne Nørgaard, Hilmar Rommetvedt och Gunnar Thesen (2011), "Disrupted Exchange and Declining Corporatism: Government Authority and Interest Group Capability in Scandinavia", *Government and Opposition* 46(3), 365–391.